

ДЗЮБА Ю.П. ІСТОРІЯ ЗАКОНОДАВСТВА Й ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН У ЧИННОМУ КК УКРАЇНИ

На основі аналізу вітчизняної кримінально-правової літератури наведена позиція автора щодо поняття злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднань громадян. Використано досвід законодавчого моделювання норм про злочини, що зазіхають на порядок управління XI-XXI століть.

***

DZJUBA JU.P. HISTORY OF THE LEGISLATION AND CONCEPT OF CRIMES AGAINST AUTHORITY OF THE GOVERNMENT BODIES, INSTITUTIONS IN LOCAL GOVERNMENT AND ASSOCIATIONS OF CITIZENS IN WORKING UKRAINE CCRIMINAL CODE

On the basis of the analysis for the domestic criminal-legal literature the position of the author concerning concept of crimes against authority of the government bodies, institutions of local government and associations of citizens is given. Experience of legislative modeling in norms about the crimes encroaching on the order of XI-XXI century's management is used.

М.О. ДУРСУНОВ*Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого*

УДК (477)355.415.6“1922/1929”

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД НЕПУ¹

Подається огляд законодавчого забезпечення ветеринарно-санітарного нагляду у таких галузях народного господарства, як різницька справа, транспорт, експорт, торгівля і виробництво продуктів харчування тваринного походження, а також тваринництво.

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується пошуками найефективніших важелів та інструментів ведення виробничо-господарської діяльності, що зумовлює удосконалення її законодавчого забезпечення з урахуванням національних особливостей, місцевих умов, багатовікового досвіду. Звернення до історичного розвитку дозволяє визначити вплив об'єктивно-суб'єктивних чинників суспільного розвитку на процеси формування і удосконалення законодавчих актів як відображення еволюції законодавчого регулювання ветеринарної справи в Україні, виявити закономірності сучасного стану відповідно до національних пріоритетів.

Надзвичайно важливим аспектом ветеринарної діяльності є ветеринарно-санітарний нагляд, який забезпечує охорону тваринництва від різного роду інфекційних захворювань шляхом попередження занесення епізоотії при транспортуванні тварин з однієї місцевості в іншу; створює умови для забезпечення якості продуктів тваринництва; здійснює охорону людей від хвороб, спільних для людини і тварини; забезпечує населення якісними продуктами харчування тваринного походження тощо.

В сучасних умовах становлення української держав-

ності постають проблеми адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення ветеринарно-санітарного нагляду [1-3], розкриваються правові аспекти ветеринарно-санітарного нагляду на кордоні [4-6], що свідчить про актуальність законодавчого забезпечення зазначеного напрямку ветеринарної діяльності.

В рамках дослідження законодавчого регулювання ветеринарної справи в Україні у XX ст. було визначено, що одним із найменш досліджених є період законодавчого забезпечення ветеринарної справи в період нової економічної політики, спрямованої на встановлення ринкових відносин [7], що перекикається із сьогоденням.

Метою статті є дослідження законодавчого забезпечення ветеринарно-санітарного нагляду у різних галузях народного господарства України в період НЕПу; її новизна міститься у встановлених даних про відсутність законодавчого регулювання правовідносин між різними установами, що були зацікавлені у здійсненні ветеринарних заходів в перші роки нової економічної політики.

В умовах здійснення нової економічної політики основним важелем кардинальних змін в економіці стало широке використання товарообміну, необхідно було організувати посилений контроль за процесами забою тварин, переробки тваринницької продукції, торгівлею тваринами та продуктами тваринного походження тощо. Такий стан

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: докт. юрид. наук Гончаренко В.Д. (НЮАУ).

проявив протиріччя в правовому середовищі. Забезпечення стимулів до підвищення виробництва продуктів сприяло посиленню незалежності підприємств і, по суті, скасування урядового контролю. Тобто, переходячи на самоокупність і систему господарського розрахунку з метою забезпечення вигоди та доходності, підприємства різних відомств проводили організацію ветеринарних заходів, обминаючи державні органи Ветеринарного управління [8].

З одного боку, політика НЕПу сприяла розвитку ринкових відносин у галузі тваринництва, а з іншого – посилювалася боротьба різних тенденцій щодо ветеринарного обслуговування, що негативно впливало на епізоотичний та ветеринарно-санітарний стан в Україні. На нашу думку, такі прагнення одержали поширення, по-перше, внаслідок того, що НЕП базувався на двох протилежностях: в економіці – на ринкових відносинах, а в політиці – на адміністративно-командній системі; по-друге, внаслідок недосконалості законодавства, а саме у відсутності законодавчого регулювання правовідносин між різними установами, які були зацікавлені у здійсненні ветеринарних заходів. Тобто, в той час існувало два шляхи розвитку. Перший полягав у законодавчому закріпленні правовідносин між установами та організаціями, що виконували ветеринарні обов'язки, та Ветеринарним управлінням; встановленні відповідних правил здійснення ветеринарних заходів у різних сферах діяльності та визначенні відповідальності за порушення законодавства. Другий шлях – у зосередженні усіх управлінських функцій в єдиному органі. Постала нагальна необхідність правового врегулювання суперечностей, що виникли.

Надзвичайно важливою подією стало прийняття Ветеринарного кодексу, в якому, з одного боку, були чітко закріплені усі важелі управління ветеринарними заходами за державою, а з іншого – відображені особливості здійснення таких заходів в умовах нової економічної політики, зокрема у сфері ветеринарно-санітарного нагляду у різних галузях народного господарства [9]. В той же час Ветеринарний кодекс став першим кроком на шляху до централізації управління ветеринарною справою, яка набула розповсюдження у 30-ті роки.

Дослідження законодавчого забезпечення ветеринарної справи за часів НЕПу свідчить, що політико-економічні заходи того періоду, критичний стан епізоотичної ситуації створили відповідні умови для розвитку ветеринарної санітарії та ветеринарно-санітарного нагляду в різних галузях народного господарства: різницькій справі, на транспорті, у тваринництві, переробній промисловості, торгівлі, у сфері експорту тощо.

Значного розвитку в період НЕПу набула *різницька справа*. Різниці (бойні) мали надзвичайно важливе значення. Вони були своєрідними фільтрами, які надавали можливість своєчасно виявити центри інфекцій та перешкождали їх розповсюдженню. Проте питання ветеринарно-санітарного нагляду за бойнями в перші роки НЕПу не були врегульовані, що визвало необхідність прийняття постанови РНК УСРР “Про забій тварин на бойнях і торгівлі м'ясними продуктами” від 14.11.1922 р. Але постанова також суттєво не вплинула на санітарний стан боєнь. У 1923 р. було вирішено передати бойні у відомство Откомхозів, взаємовідносини яких із Земельними органами встановлювалися повільно у зв'язку з тим, що перші не приділяли достатньої уваги організації ветеринарно-санітарного нагляду. Бойні розглядалися як комерційні установи, а погоня за максимальними доходами мала негативні нас-

лідки, оскільки ветеринарно-санітарний огляд не проводився, що підтверджують результати аналізу стану різниць [10]. Тому ветеринарні фахівці ставили питання щодо посилення державного ветеринарного контролю за різницькою справою, які знайшли відображення у Постанові Наркомзему 1924 р. про першочергові завдання в різницькій справі [11, 12]. На першому плані поставала необхідність розробки та проведення в життя законодавства у сфері різницької справи в Україні, в якому мало передбачатися: створення мережі боєнь відповідно до нових економічних умов; здійснення страхування тварин, що підлягали забою, та продуктів; проведення наукових розробок щодо удосконалення техніки і способів обробки м'ясних туш та інших продуктів забою, удосконалення санітарного нагляду та проведення досліджень тварин та їх органів, організації якісного санітарного нагляду в холодильниках, вивчення впливу на м'ясо холоду та інших умов [13].

Зазначені вимоги Наркомзему щодо різницької справи знайшли відображення у Ветеринарному кодексі та ряді підзаконних актів, виданих в розвиток Кодексу.

У зв'язку з розвитком торгівлі, відразу після введення в дію Кодексу виникла необхідність поглиблення законодавчого регулювання. 30.11.1925 р. була видана спільна Інструкція НКЗС, НКОЗ, НКВС та НКП “Про торгівлю свійськими тваринами, про встановлення ветеринарно-санітарного догляду за різницями, за убійним скотом та за м'ясними продуктами”, яка складалася з двох частин [14]. Положення першої частини розкривали особливості у сфері торгівлі, а друга частина визначала умови і правила проведення обов'язкового ветеринарного огляду тварин та м'яса і м'ясних виробів на різницях. Згодом друга частина Інструкції була доповнена окремими Правилами, виданими спільно НКЗС, НКОЗ та НКВС 28.03.1926 р. про “Ветеринарно-санітарний огляд скоту, призначеного на заріз, досліду та бракування м'ясних продуктів”, яка складалася з восьми розділів. У першому розділі були визначені правила та послідовність огляду тварин, що призначені до зарізу; у другому розділі – правила дослідження туш та органів тварин; у третьому розділі – правила бракування м'ясних продуктів, зокрема правила бракування цілих туш, частин туш та окремих органів тварин; в четвертому розділі були зазначені правила обробки м'ясних продуктів, умовно придатних для харчування після попередньої обробки; у п'ятому розділі – правила знезараження умовно придатних продуктів; у шостому – визначені категорії м'яса та правила розподілу його за категоріями; в сьомому розділі зазначені правила клеймування туш, а у восьмому – правила ветеринарно-санітарної обробки шкіри зарізанних тварин.

Тобто, Інструкції та Правила мали на меті забезпечення доброякісних продуктів та сприяння уникненню й запобіганню тим прорахункам, які допускалися раніше. Проте, незважаючи на зазначені документи, різницька справа залишалася у незадовільному стані у зв'язку з невирішеними питаннями її обладнання та утримання у відповідних умовах. Це слугувало розробці ще одних правил, які також були видані спільними зусиллями НКЗС, НКОЗ, НКВС та НКП “Про будівництво, обладнання та удержання різниць на УСРР” від 20.10.1927 р. В разі порушення зазначених правил Окргземвідділу надавалося право через адміністративний відділ ОКВ, за згодою Окргздравінспекції закривати різниці.

Важливе значення для розвитку торгівлі та економіки держави того часу мав санітарний стан шкірсировини.

Тому з метою підвищення санітарно-виробничого стану різниць і покращення якості шкірсировини 04.02.1928 р. була видана Інструкція НКЗС, НКВС, НКТр та НРНГ "Про заходи щодо поліпшення якості шкірсировини при виробництві на різницях". Здійснення заходів, зазначених в Інструкції, покладалося на Відділ Комунального (Місцевого) Господарства, його органи на місцях в особі адміністрації різниць та персонал ветеринарно-санітарного догляду земських органів.

Зазначене дозволяє стверджувати, що документи, прийняті у розвиток Ветеринарного кодексу, встановлювали не тільки правила здійснення ветеринарно-санітарного нагляду за різницькою справою, але й визначали рівень відповідальності за станом різниць.

Розвиток нових економічних відносин сприяв зростанню перевезення тварин та продуктів тваринного походження залізничним та водним транспортом. За даними звітів перевезення тварин у 1924-1925 рр. зросло на 57 % проти 1923-1924 рр., живої птиці – на 100 %, сировини – на 74 %, шкір – на 244 % [15]. Наведені дані свідчать, що в той час існувала необхідність посилення ветеринарного нагляду на транспорті, який за умови здійснення його органами Наркомшляху до прийняття Ветеринарного кодексу був незадовільним. Такий стан відзначали ветеринарні фахівці, які у своїх звітах стверджували, що відсутність відповідного законодавства не дозволяла проведення ветеринарних заходів, особливо на залізничному транспорті. Для цього не було в достатній кількості необхідного ветеринарного обладнання, відсутніми були умови проведення ветеринарного догляду за перевезенням тварин та продуктів тваринного походження. Впровадження Ветеринарного кодексу у деякій мірі вирішило зазначене питання, проте в організації ветеринарно-санітарного нагляду і після введення в дію Кодексу залишалися проблеми. Існувала нагальна необхідність розробки підзаконних документів з метою удосконалення ветеринарного нагляду на транспорті. Тому відповідним Наказом Наркомзему було передбачено протягом 1926-1927 рр. проведення ряду організаційних заходів щодо покращення ветеринарного обслуговування на транспорті та їх законодавчого забезпечення. В цей період було прийнято ряд документів щодо розвитку Ветеринарного кодексу:

- "Правила перевезки залізничними шляхами тварин і живих домашніх птахів та ветеринарні заходи при таких перевезках";

- "Правила перевезки залізничними шляхами сирих продуктів тваринного походження та ветеринарні заходи при таких перевезках";

- "Інструкція про дезінфекцію шкір, помешкань та транспортних засобів в місцях заготовок, охоронення та обробки шкір";

- "Положення про транспортну ветеринарно-санітарну дільницю й перепускні пункти для догляду за перевезенням тварин, птахів та сировинних тваринних продуктів" [16].

Окрім цього, правила перевезення тварин та продуктів тваринного походження закріплювалися "Статутом залізничних доріг СРСР" у вигляді додатку до ст.ст.95-96, які розповсюджувалися й на територію України. Правилами закріплювалися обов'язкові ветеринарні заходи та відповідності між управлінням залізничного транспорту та ветеринарними органами.

Отже, Інструкції та Положення, що були видані у розвиток Ветеринарного кодексу, закріплювали правила

здійснення ветеринарно-санітарного нагляду, визначали обов'язковість проведення бактеріологічного дослідження, встановлювали обов'язки та права ветеринарно-санітарних дільниць і перепускних пунктів на транспорті.

Розвиток тваринницької галузі сприяв зростанню й експорту тварин (великої рогатої худоби, свиней, овець, птиці) та тваринницької продукції, такої як щетина, кінський волос, пух, рога, шерсть, що позначилося на необхідності удосконалення ветеринарного законодавства. За даними звітів Наркомзему у сфері ветеринарної справи, експорт тварин у 1924-1925 р. становив: свиней - 14502 гол., великої рогатої худоби - 7352 гол., овець - 9863 гол., птиці живої - 520000 шт., птиці забитої - 130,5 т., бекону - 480, 2 т., щетини - 269 т., кінського волосу - 207 т., щетинного пуху - 165 т., кишок - 370 т., ріг - 20 т., рогових кінцівок - 75 т., волонини - 10 т., шерсті - 312 т. [15]. Наведені дані викликали необхідність посилення ветеринарного нагляду за експортом тварин та прийняття відповідних законодавчих документів.

Здійснення ветеринарно-санітарного нагляду за експортом в період НЕПу відбувалося на засадах Ветеринарного кодексу та виданих Наркомземом спільно з Наркомом внутрішніх справ, Наркомом торгівлі та Наркомшляхом ряду правил: "Про ветдогляд за експортом сировинних тваринних продуктів", "Правила ветсандогляду за експортом рогатого скоту та свиней", "Про порядок видачі ветсандокументів на тварин та сировину, що експортуються за кордон" (від 30.05.1926 р.) [17, 18].

Таким чином, вивчення законодавчого регулювання у сфері ветеринарного нагляду на транспорті та у сфері експорту в період НЕПу свідчить про удосконалення ветеринарного законодавства шляхом розвитку положень Ветеринарного кодексу.

Для законодавчого регулювання ветеринарного нагляду в умовах НЕПу характерним було його поширення на сферу торгівлі та виробництва продуктів харчування. Про це свідчить Постанова Ради Народних Комісарів УСРР "Про санітарний догляд за виготовленням, сховом і продажем харчових продуктів, смакових речовин і напоїв" від 12.02.1925 р., першим пунктом якої було встановлення санітарного нагляду за масовим виготовленням, сховом, перевезенням, продажем харчових продуктів та за їдальнями громадського харчування, яке покладалося на спеціальних санітарних лікарів, а в разі їх відсутності - на інших лікарів, в тому числі й ветеринарних. Нагляд за різницями та молочними фермами покладався на санітарні органи Наркома охорони здоров'я та органи ветеринарно-санітарного нагляду. За невиконання положень Постанови була передбачена відповідальність, яка закріплювалася Постановою ВУЦВК та РНК від 27.07.1927 р. та ст.193 Кримінального кодексу, в якому визначалася відповідальність за невиконання ветеринарно-санітарних правил під час інфекцій, або в місцевостях, які визнані заразними, або у разі спричинення тяжких наслідків.

Окрім цього, відповідальність у сфері торгівлі тваринами визначалася Інструкцією Наркоміюсту та Наркомзему "Про відповідальність продавця за купівлю-продажу певної породи худоби" від 27.01.1927 р. згідно зі ст.195 Цивільного Кодексу.

З метою покращення якості харчових продуктів та охорони здоров'я населення була видана Постанова Наркомію охорони здоров'я, Наркомзему та Наркомторгу про "Тимчасові правила, що регулюють склад і якість продаваних харчових продуктів" від 07.04.1928 р., таких як:

молоко, молочні продукти, ковбасні вироби. Нагляд за виконанням правил покладався на санітарні та ветеринарно-санітарні органи [16]. За невиконання правил встановлювалася відповідальність згідно до Адміністративного кодексу УРСР.

Тобто, законодавче регулювання ветеринарно-санітарного нагляду у сфері торгівлі та виробництва продуктів харчування тваринного походження базувалося не тільки на засадах ветеринарного законодавства, але й визначалося відповідними статтями Кримінального, Цивільного та Адміністративного кодексів української держави того часу.

У галузі *тваринництва*, розвиток якого у значній мірі залежить від організації ветеринарної справи, рівня освіти ветеринарних фахівців та наукових розробок, відбулися значні зміни у веденні господарства та економіки в умовах НЕПу. Період кінця 20-х рр. позначився відновленням сільського господарства та подальшим розвитком тваринництва. Сільське господарство за рівнем розвитку наблизилося до дореволюційного періоду, а в деяких напрямках й значно покращилося. Проте в цей час у тваринництві існували значні проблеми у сфері утримання та забезпечення тварин кормами. Недостатня та незбалансована кормова база не задовольняла умов утримання тварин. Неякісний племінний склад також впливав істотно на продуктивність. У вирішенні зазначених проблем значна роль відводилася ветеринарному персоналу. Тому в умовах нової економічної політики постала проблема розвитку зоогігієни, рільництва, племінної справи, що в значній мірі залежало від розвитку науки, зокрема ветеринарної.

Звичайно, на тваринництво істотний вплив в усі часи здійснює організація ветеринарних лікувальних та профілактичних заходів, оскільки втрати від інфекційних хвороб завдають значної перешкоди його розвитку. За часів НЕПу повальні хвороби нанесли великих збитків народному господарству України. Тільки протягом 1924-1925 рр. загинуло від інфекцій 195182 тварини, що було менше на 26692 від 1923-1924 рр., але більше на 77805 тварин проти 1922-1923 рр. Найбільших збитків тваринництво зазнало від таких хвороб, як повальні хвороби свиней (рожа, чума, септицемія) – 17158 голів, сибірська язва – 15127, паразитоз – 2878, емфізематозний карбункул – 1952, сказ – 641, туберкульоз – 578 [15, 19].

Наукові досягнення щодо удосконалення ветеринарних заходів у сфері боротьби із захворюваннями тварин в період НЕПу знайшли відображення в Інструкціях, що видані у розвитку Ветеринарного кодексу: "Інструкція по боротьбі з носатизною", "Інструкція про боротьбу зі слинвкою", "Інструкція до боротьби з телєм", "Інструкція про боротьбу зі сказом", "Інструкція про щеплення сироватки проти холери курей", "Інструкція про прищепки проти чуми, проти бешихи та проти септицемії свиней" [16].

Розвиток ветеринарної науки сприяв змінам в роботі ветеринарно-бактеріологічних установ, які забезпечували потреби тваринництва у бактеріологічних препаратах. Як свідчать історичні джерела, протягом 1924-1925 рр. ветеринарно-бактеріологічні установи забезпечили потреби тваринництва у вакцинах на 75 %, а у сироватках – на 4 %. В наступні роки (1925-1926) їх виробництво зросло майже на 100 %, але одночасно й збільшився попит на них [13]. Тому стан задоволення потреб у бактеріологічних препаратах залишився по суті без змін. Постало завдання збільшення асортименту препаратів, виникла потреба у розширенні мережі бактеріальних установ. З метою ви-

вчення санітарно-епізоотичного стану та забезпечення необхідними ветеринарно-бактеріологічними продуктами тваринницької галузі була видана Постанова Наркомзема, якою були розподілені обов'язки між бактеріальними інститутами [16].

Таким чином, проведене дослідження свідчить, що ветеринарно-санітарний нагляд у різних галузях народного господарства регулювався на засадах норм Кримінального, Цивільного, Адміністративного та Ветеринарного кодексів, а також спеціальних нормативно-правових актів, експериментальна сукупність яких для нашого дослідження в період НЕПу склала 63 документа. Серед них 8 – направлених на боротьбу з інфекційними хворобами тварин; 6 – про проведення щеплення проти різних захворювань тварин, 16 – про ветеринарно-санітарний нагляд в різних галузях: рибницькій справі – 4, на транспорті – 4, за експортом тварин та тваринницької продукції – 3, в харчовій промисловості – 3, у сфері страхування – 3.

Положення законодавчої бази стосувалися не тільки удосконалення боротьби з інфекційними та іншими хворобами тварин, сприяли розвитку тваринництва, але й встановлювали правила та правовідносини у різних галузях народного господарства України в період НЕПу, визначали обов'язки, права та відповідальність товаровиробників, ветеринарних фахівців, працівників різних установ у здійсненні ветеринарно-санітарного нагляду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комзюк А.Т. Административная ответственность за нарушение ветеринарно-санитарных правил // Проблемы социалистической законности. -1998. -Вып.21. -С.91-95.
2. Лебедь Ю., Куличенко В. Уголовная ответственность за нарушение ветеринарных правил // Советская юстиция. -1992. -№ 1. -С.6-7.
3. Синьківський М. Юридична відповідальність за порушення ветеринарного законодавства // Право України. -2004. -№ 7. -С.99-101.
4. Горжеева Ю. Права державних інспекторів ветеринарної міліції при здійсненні державного ветеринарно-санітарного нагляду // Право України. -2006. -№ 1. -С.43-46.
5. Гупало М. Спеціальні види контролю на кордоні: ветеринарний, карантинний та екологічний // Галицькі контракти. -1997. -№ 6.
6. Федотов О.П. Переміщення через державний кордон України домашніх тварин: організаційно-правові аспекти // Митна справа. -2005. -№ 6. -С.23-36.
7. Дурсунов М.О. Законодавче регулювання ветеринарної справи в Україні: історико-правовий аспект // Право і безпека. -2006. -Т.5. -№ 1. -С.151-155.
8. Мартин К.Г. Тезисы по докладу Земельному совещанию НаркомЗема от 26.03.1924 г. // Ветеринарное дело. -1924. -№ 8-9. -С.73-76.
9. Дурсунов М.О. Ветеринарный кодекс Украинской РСР 1925 року // Підприємство, господарство і право. -2006. -№ 12. -С.116-119.
10. Благоев Г. Положение боенского дела на Украине в 1922-1923 году // Ветеринарное дело. -1925. -№ 10-11. -С.40-50.
11. Положение об организации ветеринарно-санитарного надзора в учреждениях и предприятиях Откомхоза // Ветеринарное дело. -1924. -№ 10-11. -С.53-54.
12. Постановления по докладу «О положении и орга-

низации боенского дела» // Ветеринарное дело. -1924. -№ 8-9. -С. 64-77.

13. Положение ветеринарного дела на Украине и перспективы его строительства // Ветеринар. дело. -1926. -№ 1. -С.78-88.

14. Постанова ВУЦВК «Інструкція про торгівлю свійськими тваринами, про встановлення ветеринарно-санітарного догляду за різницями за убійним скотом та за м'ясними продуктами» від 13.09.1925 р. // Ветеринарное дело. -1925. -№ 24-25. -С.60-62.

15. Ветотдел Наркомзема УССР: Краткий отчет по ветеринарии за 1924/25 // Ветеринарное дело. -1925. -№ 11-12. -С.73-90.

16. Ветеринарний довідник (законодавство, інструкції

та обміжники Наркомземсправ УСРР) /Упоряд. Баталін С.С., Гандельсман Ф.Е.; За ред. К.Г. Мартіна; Нар. Комісаріат земел. справ УСРР. -Х., 1928.

17. Тимчасові правила «Про ветдогляд за експортом сировинних тваринних продуктів» // Ветеринарное дело. -1926. -№ 11-12. -С.110-111.

18. Тимчасові правила про ветогляд за експортом сировинних тваринних продуктів // Ветеринарное дело. -1926. -№ 11-12. -С.110-111.

19. Калініченко В.В. Селянське господарство України в період НЕПу: Історико-економічне дослідження. -Х.: Основа, 1997. -400 с.

Надійшла до редколегії 27.10.2006

ДУРСУНОВ М.О. ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНОГО НАДЗОРА В УКРАИНЕ В ПЕРИОД НЭПА

Предлагается обзор законодательного обеспечения ветеринарно-санитарного надзора в таких областях народного хозяйства, как резницкое дело, транспорт, экспорт, торговля и производство продуктов питания животного происхождения, а также животноводство.

***

DURSunov M.O. LEGISLATIVE MAINTENANCE OF VETERINARY-SANITARY INSPECTION IN UKRAINE IN NEW ECONOMIC POLICY PERIOD

The review of legislative maintenance veterinary-sanitary inspection in such areas of a national economy, as slaughter business, transport, export, trade and manufacture of food stuffs of an animal origin, and also animal industries is offered.

УДК (477)368.17“1921/1929”

К.М. ЛІСОГОРОВА, канд. юрид. наук

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В 1920-ТІ РОКИ СТРАХУВАННЯ ТВАРИН ВІД ПАДЕЖУ, РОСЛИННИХ КУЛЬТУР ВІД ГРАДОБИТТЯ І ІНШОГО СТИХІЙНОГО ЛИХА

Розглянуто питання законодавчого забезпечення страхування тварин від падежу, рослинних культур від градобиття і іншого стихійного лиха, практичну діяльність в Україні щодо зазначених видів страхування.

Сьогодні в Україні простежується процес подальшого розвитку ринку страхових послуг, помітно зростає роль страхування в певній охороні економічної безпеки суб'єктів господарювання в державі.

У сучасних умовах розвитку ринкового господарства особливої актуальності набули питання можливих шляхів щодо вдосконалення правового регулювання страхової справи. І в цьому відношенні, з урахуванням перспектив розвитку страхування в нашій державі, доцільним є вивчення як в цілому накопиченого досвіду, так, зокрема, практики страхування окремих його видів в УСРР у 1920-ті роки. В зазначений період розгляду організації страхування тварин від падежу, рослинних культур від градобиття і іншого стихійного лиха були присвячені роботи С.Е. Разумова, С.М. Розеносера, Л.В. Фелінського.

Постановою Раднаркому УРСР «Про державне майнове страхування» від 25.11.1921 р., поряд зі страхуванням від вогню, транспортним страхуванням, було введено і страхування тварин від падежу, рослинних культур від

градобою.

Слід зазначити, що до початку 1920-х рр. був накопичений досвід лише у законодавчому забезпеченні найпоширенішого виду страхування - страхування від вогню, і лише невеликий досвід був й у проведенні, правовому регулюванні операцій по страхуванню худоби від падежу. Питання про нього розглядалось правлінням Укрдержстраху ще на самому початку його роботи, однак сильна епізоотія, поганий стан тварин, відсутність ветеринарного нагляду – все це змушувало правління почекати із введенням цього виду страхування. У серпні 1922 р. правління, залишивши відкритим питання про страхування коней, увело з 15.10.1922 р. обов'язкове страхування великої рогатої худоби тільки в п'ятьох губерніях: Харківській, Полтавській, Чернігівській, Київській й Катеринославській, а з 1 листопада, як добровільне, по всій Україні [1].

Здійснення операцій по страхуванню худоби від падежу затримувалося також через майже повну відсутність у розпорядженні Укрдержстраху яких-небудь статистич-